

Aksjeskolen

Kursmaterieell: «Hvordan tjene penger på aksjehandel?»

Innholdsfortegnelse

INNHALDSFORTEGNELSE	2
1 INTRODUKSJON	16
1.1 HVORDAN BLI RIK?	16
1.1.1 <i>Fire måter å bli rik på</i>	16
1.1.1.1 Flaks	16
1.1.1.2 Starte din egen bedrift	16
1.1.1.3 Investere i fast eiendom	17
1.1.1.4 Investere i aksjer og verdipapirer	17
1.1.2 <i>Flaks er alltid nødvendig for å bli rik</i>	17
1.1.2.1 Fire typer flaks	18
1.1.3 <i>Maksimer inntektene og minimaliser utgiftene</i>	18
1.1.3.1 Sette deg økonomiske mål	18
1.1.3.2 Lev under evne	19
1.1.3.3 Lær deg å håndtere risiko	19
1.1.3.4 Spar for å investere. Ikke spar for å spare	19
1.1.3.5 Unngå gjeld som ikke betaler seg	19
1.2 ER DU EN INVESTOR ELLER EN TRADER?	20
1.2.1 <i>Investoren</i>	20
1.2.2 <i>Traderen</i>	21
1.2.3 <i>Hva er den store forskjellen?</i>	21
1.2.4 <i>Spekulasjon uten «research» = gambling</i>	21
1.2.5 <i>Noe i mellom eller begge deler?</i>	21
1.2.6 <i>Til slutt</i>	22
1.3 FORMER FOR AKSJEHANDEL	22
1.3.1 <i>Enkelt aksjer</i>	22
1.3.2 <i>Opsjoner</i>	22
1.3.3 <i>Daytrading og aktiv trading</i>	22
1.3.4 <i>Aksjesparing</i>	23
1.3.5 <i>Aksjefond</i>	23
1.3.6 <i>Indeksfond</i>	23
1.4 DET PRAKTISKE	23
1.4.1 <i>Finn din handelsplattform</i>	23
1.4.2 <i>Vurderingskriterier</i>	24
1.4.3 <i>Opprett meglerkonto</i>	24
1.4.3.1 En bankkonto	24
1.4.3.2 Personlig informasjon	24
1.4.3.3 Bank ID eller ID kort	25
1.4.3.4 Aksjesparing konto (ASK)	25
1.4.3.5 VPS konto	25
1.4.3.6 Sett inn penger	25
1.4.4 <i>Legg enn din første handelsordre</i>	25
1.5 SPREAD	26
1.6 KURTASJE	26
1.6.1 <i>Hva avgjør kurtasjen og hvor stor er den?</i>	26
1.6.1.1 Kurtasje for kjøp av norske aksjer (et utvalg nettmeglere):	27
1.6.1.2 Kurtasje for kjøp av amerikanske aksjer (et utvalg nettmeglere):	27
1.6.2 <i>Ekempel</i>	27
1.6.3 <i>Grensen mellom minstekurtasje og prosentsatsen</i>	28
1.7 AKSJESPAREKONTO (ASK)	28
1.7.1 <i>Hvor mange aksjesparingkontoer kan du ha og hva er kostnaden?</i>	29
1.7.2 <i>Hvilke verdipapirer kan du ha på en aksjesparekonto?</i>	29

1.7.3	Hvilke verdipapirer kan du ikke ha på en aksjesparekonto?	29
1.7.4	Utbytte	30
1.7.5	Arv og aksjesparekonto.....	30
1.7.6	Skilsmisse og aksjesparekonto	30
1.8	SKATT PÅ AKSJEDEVINNST.....	30
1.8.1	Realisert gevinst er skattepliktig inntekt.....	30
1.8.2	Fratrekk for tap	30
1.8.3	Aksjonærmodellen	31
1.8.4	Skjermingsfradrag.....	31
2	AKSJETEORI	33
2.1	HVA ER EN AKSJE?	33
2.2	HVA ER EN AKSJONÆR OG INVESTOR?	33
2.3	HVOR STOR EIERANDEL GIR EN AKSJE?	33
2.4	AKSJENS NOMINELLE (PÅLYDENDE) VERDI OG MARKEDSVERDI.....	34
2.5	AKSJENS SKATTBARE VERDI	34
2.6	SIMPELT FLERTALL I GENERALFORSAMLINGEN	34
2.7	HVILKE RETTIGHETER GIR EN AKSJE?	35
2.8	AKSJESELSKAP (AS) OG ALLMENNAKSJESELSKAP (ASA).....	35
2.8.1	Hva er forskjellen mellom et aksje- og allmennaksjeselskap?	35
2.8.2	Kun allmennaksjeselskaper kan børsnoteres	36
2.9	ALLMENNAKSJESELSKAP	36
2.9.1	Selvstendig juridisk enhet.....	36
2.9.2	Økonomisk risiko og ansvar	36
2.9.3	Eiere og ansatte	36
2.9.4	Lønn og skattemessig behandling.....	37
2.9.5	Organisering av et allmennaksjeselskap.....	37
2.9.5.1	Generalforsamlingen	38
2.9.5.2	Styre	38
2.9.5.3	Administrerende direktør/daglig leder	39
2.10	AKSJEKLASSER: A - AKSJER OG B - AKSJER	39
2.11	UNOTERTE OG NOTERTE AKSJER	39
2.11.1	Noterte aksjer.....	40
2.11.2	Unoterte aksjer.....	40
2.11.3	Anbefaling	41
2.12	EN AKSJE ER ET REGISTRERT VERDIPAPIR	41
2.13	HVORDAN TJENE PENGER PÅ EN AKSJE?	42
2.14	AKSJER GIR HØYERE AVKASTNING ENN ANDRE INVESTERINGSOBJEKTER	42
2.15	HVORDAN KJØPE EN AKSJE?.....	43
2.16	AKSJEPORTEFØLJE.....	43
2.17	AKSJEKAPITAL	43
2.17.1	Hvordan beregne aksjekapitalen?.....	44
2.17.2	Emisjon	44
2.18	AKSJEKURS.....	44
2.18.1	Hva er pålydende kurs?.....	45
2.18.2	Hva er kjøps-, salgs- og omsetningskurs?	45
2.18.3	Hva avgjør kjøps- og salgskursen?.....	45
2.19	AKSJESPLITT OG AKSJESPLEIS	46
2.19.1	Hva er en aksjesplitt?	46
2.19.2	Hva er en aksjespleis?	47
2.20	VEKSTAKSJE OG VERDIKSAKSE.....	47
2.20.1	Hva er en vekstaksje?.....	47
2.20.1.1	Kjennetegn	47
2.20.2	Hva er et verdiaksje?.....	47
2.20.2.1	Kjennetegn	48
2.20.2.2	"Dogs of the Dow"	48

2.20.3	Hva er forskjellen mellom en vekstaksje og verdiaksje?.....	48
2.20.4	Verdiaksjer har høyere risiko enn vekstaksjer	48
2.20.5	Hva er best? Vekst- eller verdiaksje?.....	48
3	AKSJEMARKEDET	50
3.1	HVA ER ET AKSJEMARKEDE?	50
3.2	AKSJEMEGLER.....	50
3.3	KJØPER OG SELGER	51
3.4	BØRSEN.....	51
3.5	VERDIPAPIRSENTRALEN.....	51
3.6	NOTERTE OG UNOTERTE AKSJER	51
3.7	DET NORSKE AKSJEMARKEDET	52
3.8	DET INTERNASJONALE AKSJEMARKEDET.....	52
3.8.1	USA - New York Stock Exchange (NYSE).....	52
3.8.2	USA - NASDAQ.....	52
3.8.3	Storbritania - London Stock Exchange (LSE).....	53
3.8.4	Tyskland - Frankfurt-børsen	53
3.8.5	Sveits - SIX Swiss Exchange AG.....	53
3.8.6	Russland - Moscow Exchange MICEX-RTS.....	53
3.8.7	Spania - Bolsas y Mercados Españoles (BME).....	53
3.8.8	Latin-Amerika - BM&FBOVESPA.....	53
3.8.9	Mexico - Bolsa Mexicana de Valores (BMV).....	53
3.8.10	Kina - Shanghai Stock Exchange (SSE).....	54
3.8.11	Kina - Shenzhen Stock Exchange (SZSE).....	54
3.8.12	Kina - Hong Kong Stock Exchange (HKEX).....	54
3.8.13	Japan - Tokyo Stock Exchange.....	54
3.8.14	Sør-Korea - Korea Stock Exchange.....	54
3.8.15	Singapore - Singapore Exchange (SGX)	54
3.8.16	Taiwan - Taiwan Stock Exchange Corporation (TSEC).....	54
3.8.17	India - Bombay Stock Exchange (BSE)	55
3.8.18	India - National Stock Exchange (NSE)	55
3.8.19	Sør-Afrika - JSE Limited.....	55
3.8.20	Australia - Australian Securities Exchange (ASX).....	55
3.9	BULLMARKED OG BEARMARKED.....	55
3.9.1	En angivelse av den langsiktig markedstrenden	55
3.9.2	Bullmarked	56
3.9.3	Bearmarked.....	56
3.9.4	Bullmarked og bearmarked går i bølger (sykluser).....	57
3.10	AKSJEINDEKS	57
3.10.1	Hvilken oppgave har en aksjeindeks?.....	57
3.10.2	Hva betyr det at en aksjeindeks stiger eller synker?	58
3.10.3	Hva skyldes det at en aksjeindeks stiger eller synker?	58
3.10.4	Praktisk bruk av aksjeindekser	58
3.10.5	Hvordan handle en aksjeindeks?.....	59
3.10.6	Daytrading i aksjeindekser	59
3.10.7	Indekseringsprinsipper.....	59
3.10.7.1	Markedsverdivektet indeks/kapitalvektet indeks.....	59
3.10.7.2	Likevektede (equally weighted) indekser.....	60
3.10.7.3	Fundamentalt vektete indekser	60
3.10.7.4	Bruk av indeksene	60
3.10.8	Hvilke aksjeindekser finnes?.....	60
3.10.8.1	Norske aksjeindekser	61
3.10.8.2	Internasjonale aksjeindekser	61
3.10.8.3	Globale indekser	62
3.10.8.4	Bransje og sektor indekser	62
3.10.9	Hvor ofte oppdateres indeksene?.....	62

4 RISIKO	63
4.1 HVA ER RISIKO?	63
4.2 FORVENTNINGER.....	64
4.3 STANDARDAVVIK	64
4.4 ULIKE VERDIPAPIRER GIR ULIK RISIKO PROFIL	65
4.5 RISIKO VILLIGHET.....	66
4.6 FORETA ALLTID EN RISIKOVURDERING	66
4.7 RISIKOSTYRING.....	67
4.8 SYSTEMATISK- OG USYSTEMATISK RISIKO (RISIKOFORMER).....	68
4.9 SYSTEMATISK RISIKO (MARKEDSRISIKO)	68
4.10 USYSTEMATISK RISIKO (SELSKAPRISIKO)	69
4.10.1 Forretningsspesifikk risiko	69
4.10.2 Finansiell risiko	70
4.11 VALUE AT RISK.....	70
5 VERDIPAPIRHANDEL	71
5.1 AKSJER ELLER AKSJEFOND - HVA LØNNER SEG?.....	71
5.1.1 Hva gir minst risiko?.....	71
5.1.2 Hva gir høyest avkastning?.....	72
5.2 HVA BØR DU VELGE?.....	72
5.3 AKSJEFOND	73
5.3.1 Hva er et aksjefond?	73
5.3.2 Krav til et aksjefond	73
5.3.3 Hvorfor kjøpe et aksjefond?.....	73
5.3.4 Tidshorisont for aksjefond.....	74
5.3.5 Passiv eller aktiv forvaltning	74
5.3.5.1 Aktiv forvaltning.....	74
5.3.5.2 Passiv forvaltning	74
5.3.6 2 ut av 3 fondsforvaltere leverer dårligere resultater enn markedet.....	74
5.3.7 Indeksfond.....	75
5.3.8 Fondsinndeling	75
5.3.9 Kostnader knyttet til et aksjefond	75
5.3.10 Hvordan investere i aksjefond?	76
5.3.11 Skatt	76
5.4 RENTEFOND	76
5.4.1 Pengemarkedsfond og obligasjonsfond	77
5.4.2 Pengemarkedsfond	77
5.4.3 Obligasjonsfond	78
5.5 KOMBINASJONSFOND.....	78
5.5.1 Typer kombinasjonsfond	78
5.5.2 Risiko og avkastning i kombinasjonsfond	79
5.5.3 Styr unna svært skjevfordelte fond	79
5.5.4 Ikke velg obligasjons- eller kombinasjonsfond hvis du har gjeld.....	79
5.6 VERDIPAPIRSENTRALEN (VPS)	79
5.6.1 Hva er en VPS-konto?.....	80
5.6.2 Hvordan opprette en VPS-konto?.....	81
5.6.3 Hva er en kontofører?.....	81
6 AKSJEHANDEL	81
6.1 HVORDAN TJENE PENGER PÅ AKSJER?	81
6.1.1 Kursgevinst.....	82
6.1.2 Utbytte	82
6.1.3 Fusjon	83
6.1.4 Slakting	83
6.1.5 Fremførbart underskudd.....	83

6.1.6	<i>IPO (børsnoteringer)</i>	83
6.1.7	<i>Opsjoner</i>	84
6.1.8	<i>Shorting</i>	84
6.2	"BEST PRACTIS" FOR KJØP OG SALG AV AKSJER	84
6.2.1	<i>Gjør hjemmeleksene</i>	84
6.2.2	<i>Ikke bli forelsket i en aksje. Kobl ut alle følelser</i>	84
6.2.3	<i>Putt ikke alle eggene i samme kurv - spre innkjøpene!</i>	84
6.2.4	<i>Små selskaper er farlige</i>	85
6.2.5	<i>Ikke få panikk</i>	85
6.2.6	<i>Unngå å jage dine tap</i>	85
6.2.7	<i>Vær tålmodig og realistisk rundt din resultatutvikling</i>	86
6.2.8	<i>Ikke kjøp "billige" aksjer</i>	86
6.2.9	<i>Ikke kjøp de opphauste aksjene!</i>	86
6.2.10	<i>Timing er alfa omega</i>	86
6.3	HANDELSSTRATEGI	86
6.3.1	<i>To del-strategier</i>	87
6.3.2	<i>Generell handelsstrategi</i>	87
6.3.2.1	Punkt 1: Investeringsbeløp	87
6.3.2.2	Punkt 2: Tidsperspektiv	88
6.3.2.3	Risiko, investeringsobjekter og avkastningskrav	88
6.3.2.4	Punkt 3: Risiko	89
6.3.2.5	Punkt 4 og 5: Investeringsobjekter og avkastningskrav	89
6.3.2.6	Punkt 6: Differensiering	89
6.3.3	<i>Aksjehandel strategi</i>	90
6.3.3.1	Punkt 1: Noterte og unoterte aksjer	90
6.3.3.2	Punkt 2: Vekstaksjer, verdiaksjer eller en kombinasjon	91
6.3.3.3	Punkt 3: Stop-Loss ordre	91
6.3.3.4	Punkt 4: Valg av aksjeportefølje	91
6.3.3.5	Punkt 5: Kjøps og salgsindikatorer	91
6.3.3.6	Punkt 6: Markedstrender	91
6.3.4	<i>Handelsstrategier for verdiinvestorer</i>	92
6.3.4.1	Kjøp selskaper, ikke aksjer	92
6.3.4.2	Elsk selskapet du kjøper	92
6.3.4.3	Invester i selskaper du forstår	92
6.3.4.4	Finn godt administrerte selskaper	92
6.3.4.5	Din beste investering er din guide	93
6.3.4.6	Ignorer markedet 99% av tiden	93
6.4	GIRING OG MARGINHANDEL	93
6.4.1	<i>Hva er giring?</i>	94
6.4.2	<i>SWAP</i>	94
6.4.3	<i>Fordeler og ulemper med giring</i>	94
6.4.4	<i>Risiko ved giring</i>	94
6.4.5	<i>Giring krever en klar strategi!</i>	95
6.4.6	<i>Hvordan redusere risikoen?</i>	95
6.4.6.1	Diversifisere	95
6.4.6.2	Stop loss ordre	96
6.4.6.3	Take Profit ordre	96
6.4.7	<i>Tilbyr alle meglere giring og hvor høy giring tilbyr de?</i>	96
6.5	SHORTING OG SHORTHANDEL	96
6.5.1	<i>Hva er shorting?</i>	97
6.5.2	<i>Shorthandel i praksis</i>	97
6.5.3	<i>Nettmeglere som tilbyr shorting</i>	97
6.5.4	<i>Shorting er en risikosport</i>	98
6.6	TIMING AV AKSJEKJØP OG AKSJESALG	98
6.6.1	<i>Tenk timing</i>	98
6.6.2	<i>Januar er den beste måneden i året</i>	98
6.6.3	<i>Ikke gå for sent inn</i>	98
6.6.4	<i>Kjøp på aksjens støttenivå og selg på motstandsnivå</i>	99

6.6.5	<i>Kjøp på dypper</i>	99
6.6.6	<i>Følg med på glidende gjennomsnitt, det gyldne- og døds korset</i>	99
6.6.7	<i>Ikke sitt for lenge i en tapsaksje</i>	99
6.6.8	<i>Hold på vinneraksjene til de når toppen</i>	100
6.6.9	<i>Ikke ta for tidlig gevinst</i>	100
6.7	STOP-LOSS ORDRE	101
6.7.1	<i>Hva er en Stop-Loss ordre?</i>	101
6.7.1.1	Eksempel	101
6.7.2	<i>Trailing Stop-Loss</i>	102
6.7.2.1	Eksempel	102
6.7.3	<i>Fordeler med Stop-Loss ordre</i>	102
6.7.4	<i>Ulemper med Stop-Loss Orders</i>	103
6.7.5	<i>Hvilken Stopp-Loss grense bør du velge?</i>	103
6.8	UTBYTTE - UTBYTTEAKSJER – UTBYTTEFOND	103
6.8.1	<i>Hva er utbytte?</i>	103
6.8.2	<i>1 av 2 måter en verdiinvestor tjener penger</i>	103
6.8.3	<i>Hvem bestemmer at det skal utbetales utbytte?</i>	103
6.8.4	<i>Hvor mye kan deles ut i utbytte?</i>	104
6.8.5	<i>Tre ulike typer utbytte</i>	104
6.8.6	<i>Når utbetales utbytte og til hvilken konto?</i>	105
6.8.7	<i>Skatt på utbytte</i>	105
6.8.7.1	<i>Hva med skatt på utbytte i aksjesparekonto?</i>	106
6.8.8	<i>Ink-dag og ex-dag</i>	106
6.8.9	<i>Hvordan påvirker utbytte, "ink-dag", aksjekursen?</i>	106
6.8.10	<i>Utbytte reduserer egenkapitalen til selskapet</i>	107
6.8.11	<i>Påvirker utbytte markedsverdien til selskapet utover selve beløpet på utbytte?</i>	107
6.8.12	<i>Utbytteaksjer</i>	108
6.8.13	<i>Hva bør du se etter for å finne stabile utbytteaksjer?</i>	108
6.8.14	<i>Utbyttefond</i>	108
6.8.15	<i>Utbyttestrategier</i>	109
7	AKSJEPORTEFØLJEN	109
7.1	<i>HVORFOR TRENGER DU EN AKSJEPORTEFØLJE?</i>	109
7.2	<i>HVA ER EN AKSJEPORTEFØLJE?</i>	110
7.3	<i>DIVERSIFISERING</i>	110
7.4	<i>DEFINISJON</i>	111
7.5	<i>AKTIVAALLOKERING</i>	111
7.6	<i>ARBEIDSMODELL</i>	112
7.7	<i>VERDIPAPIRFORDELING</i>	112
7.8	<i>FONDSANDEL</i>	112
7.9	<i>MARKEDSFORDELING</i>	113
7.9.1	<i>Geografisk fordeling</i>	113
7.9.2	<i>Global fordeling</i>	113
7.10	<i>SEKTORFORDELING</i>	113
7.11	<i>ENKELTAKSJER</i>	114
7.12	<i>RISIKO OG TIDSHORISONT</i>	114
7.13	<i>SIKRING AV AKSJEPORTEFØLJEN</i>	114
7.14	<i>ANBEFALT SAMMENSETNING AV AKSJEPORTEFØLJEN</i>	114
7.15	<i>HVORDAN VELGE UT AKSJENE I AKSJEPORTEFØLJEN?</i>	115
7.15.1	<i>"Ovenfra og ned" eller "nedenifra og opp" strategi?</i>	115
7.15.2	<i>«Ovenifra og ned» stil</i>	115
7.15.3	<i>«Nedenifra og opp» stil</i>	116
7.15.4	<i>Verdi-, vekst eller inntektsaksjer</i>	116
7.15.5	<i>Verdiinvestering</i>	117
7.15.6	<i>Hvordan finne verdiaksjer?</i>	117
7.15.7	<i>Vekstinvestering</i>	117

7.15.7.1	Hvorfor investere i vekstaksjer?.....	117
7.15.8	<i>Inntektsinvesting</i>	118
7.15.8.1	Hvorfor investere i inntektsaksjer?.....	119
7.15.8.2	Hvilke faktorer å se på?.....	119
7.15.9	<i>Se etter forholdet mellom DPS og EPS</i>	119
7.16	STUDER MEGATRENDENE FOR Å FINNE FREMTIDENS SEKTORER	120
7.16.1	<i>Megatrendene angir morgendagens vinner sektorer</i>	120
7.16.2	<i>Den teknologiske utviklingen styrer megatrendene</i>	120
7.16.3	<i>De industrielle revolusjonene skaper fremtidens megatrender</i>	120
7.16.4	<i>Dagens megatrender</i>	121
7.17	ALLE MEGATRENDER ER "BOBLER" SOM VIL SPREKKE.....	121
7.17.1	<i>Kom deg ut før boblen sprekker!</i>	121
7.17.1.1	Eksempler	122
7.17.1.2	Ikke alle selskapene i en sektor blir børsvinnere	122
7.17.2	<i>Hva er en megatrend og hva skaper dem?</i>	122
7.17.3	<i>Skaper et overoptimistisk marked med skyhøy P/E verdi</i>	122
7.17.4	<i>Ender med at "boblen" sprekker</i>	123
7.17.5	<i>Gjeld å finne og unngå "boble selskapene" i sektoren</i>	123
7.18	RISIKO AKSJER DU BØR UNNGÅ ELLER VÆRE FORSIKTIGE MED.....	124
7.18.1	<i>Gråmarkedet er for proffene</i>	124
7.18.2	<i>Små selskaper er farlige</i>	124
7.18.3	<i>Ikke kjøp "billige" aksjer</i>	124
7.18.4	<i>Ikke kjøp de opphauste aksjene!</i>	124
7.18.5	<i>Ikke hør på eller følg "bjellesauene"</i>	125
7.18.6	<i>Selskaper med høy gjeldsgrad og lav egenkapital er sårbare</i>	125
7.18.7	<i>Selskaper som lever av "gårsdagens" teknologi er morgendagens tapere i aksjemarkedet</i> 125	
7.19	VINNERAKSJENE SOM GIR DEG DEN HØYESTE AVKASTNINGEN.....	126
7.19.1	<i>Upopulære aksjer gir høyere avkastning enn de populære</i>	126
7.19.2	<i>Små og mellomstore selskaper stiger mer enn store</i>	127
7.19.3	<i>Moment aksjene er alltid børsvinnerne viser historien</i>	127
7.19.4	<i>Vekstselskaper stiger raskere og mer enn verdi selskaper</i>	127
7.19.5	<i>Finn oppkjøpskandidatene til "børsrakettene"</i>	127
8	AKSJEKURSEN	129
8.1	AKSJEMARKEDET ER ET "ÅPENT SYSTEM", HVOR "ALT PÅVIRKER ALT"	129
8.2	VERDENS FINANSMARKEDER ER HOVEDDRIVEREN I KURSUTVIKLINGEN	129
8.3	HVORDAN SPÅ HVORDAN AKSJEKURSEN UTVIKLER SEG?	129
8.4	TILBUD OG ETTERSPØRSEL AVGJØR AKSJEKURSEN	130
8.5	HVA PÅVIRKER AKSJEKURSEN?.....	130
8.5.1	<i>Markedseffisiens</i>	130
8.5.2	<i>Atferdsfinans</i>	131
8.5.3	<i>Konjunktorenes betydning for aksjekursen</i>	131
8.5.4	<i>Oljeprisens betydning for aksjekursen</i>	131
8.5.5	<i>Industriproduksjonens betydning for aksjekursen</i>	131
8.5.6	<i>Rentenivåets betydning for aksjekursen</i>	131
8.5.7	<i>Valutakursens betydning for aksjekursen</i>	132
8.5.8	<i>Inflasjonens betydning for aksjekursen</i>	132
8.5.9	<i>Påvirker de utenlandske børsene kursutviklingen i Norge?</i>	132
8.5.10	<i>Politiske forhold sin betydning for aksjekursen</i>	132
8.6	MARKEDSEFFISIENS	132
8.6.1	<i>Svak effisiens</i>	134
8.6.2	<i>Halvsterk effisiens</i>	134
8.6.3	<i>Sterk effisiens</i>	134
8.6.4	<i>Effisiensgraden varierer over tid og mellom segmentene</i>	135
8.6.5	<i>Hvor fort korrigeres aksjekursen ved ny informasjon?</i>	135

8.7	ADFERDSFINANS.....	135
8.7.1	Heuristikk	137
8.7.2	Framing	137
8.7.3	Markedets ineffektivitet.....	137
8.7.4	Psyko-sosial kompetanse	137
8.8	KONJUKTURER PÅVIRKER AKSJEKURSEN	138
8.8.1	Verden utvikler seg i bølger.....	138
8.8.2	Norge er svært avhengig av internasjonal økonomi	138
8.8.3	Konjunktursykluser.....	139
8.8.4	Konjunkturindikatorer	139
8.8.5	Sesongsvingninger	140
8.9	OLIEPRIS VERSUS AKSJEKURS.....	140
8.10	INDUSTRIPRODUKSJON VERSUS AKSJEKURS	141
8.11	RENTENIVÅET PÅVIRKER AKSJEKURSEN	142
8.12	RENTERISIKO	142
8.13	RENTENIVÅ	142
8.14	VALUTAKURS VS. AKSJEKURS	143
8.15	INFLASJON VERSUS AKSJEKURS	145
8.16	PÅVIRKER DE UTENLANDSKE BØRSENE DEN NORSKE AKSJEKURSEN?.....	146
8.17	POLITISKE FORHOLD PÅVIRKER AKSJEKURSEN	148
9	IPO.....	149
9.1	IPO = EN BØRSNOTERING	149
9.2	IPO = OFFENTLIG EMISJON	149
9.3	TEGNINGSKURS VED BØRSNOTERING	149
9.4	"FIRM COMMITMENT" VS "BEST EFFORT" EMISJON	150
9.5	"LOCK-UP"-AVTALE	151
9.6	UNDERPRISING	151
9.7	LAV LANGSIKTIG AVKASTNING	152
9.8	HVORFOR IPO (BØRSNOTERING)?	152
9.8.1	De viktigste grunnene for IPO (børsnotering)	153
9.8.1.1	Tilgang til ny rimelig egenkapital	153
9.8.1.2	Gjøre aksjen likvid (omsettelig).....	153
9.8.1.3	Skape exit-muligheter	153
9.8.1.4	Kvalitetstempel	154
9.8.1.5	Synliggjøre verdier og oppnå en høyere prising.....	154
9.8.2	Ulemper.....	154
9.8.2.1	Dyrt	154
9.8.2.2	Tids- og ressurskrevende	154
9.8.2.3	Tap av konkurransefortrinn	155
9.8.2.4	Mindre arbeidsro	155
9.8.2.5	Endret fokus.....	155
9.8.2.6	Nye investorer har andre ideer og krav enn de gamle.....	155
9.8.3	Oppsummering.....	156
9.9	IPO PROSSEN (BØRSNOTERING FASENE).....	156
9.9.1	Rådgivningsfasen	157
9.9.2	Forberedelsesfasen	157
9.9.3	Markedsføringsfasen	158
9.9.4	Ettermarkedet	159
9.9.5	Noteringsøkningen	159
9.10	HVORFOR UNDERPRISES AKSJER VED BØRSINTRODUKSJON?.....	160
9.10.1	Vinnerens forbannelse.....	160
9.10.2	Signal på selskapets kvalitet – signaliseringsmodell.	160
9.10.3	Informasjonsavsløring	161
9.10.4	Prinsipal-agent-teorier	161
9.10.5	Flokkmentalitet	162
9.10.6	Promoteringsteorien	162

9.10.7	Kompensasjonsteorien	163
9.11	AKSJEFLIPPING	163
10	OPSJONER.....	165
10.1.1	Opsjoner til ansatte	165
10.1.2	Opsjon typer	166
10.1.3	Amerikansk, europeisk og Bermuda opsjon	166
10.1.4	Risiko og opsjonens kursutvikling	166
10.1.5	Aksjeopsjoner	166
10.1.5.1	Kjøpsopsjon (CALL).....	166
10.1.5.2	Kjøpe en kjøpsopsjon	167
10.1.5.3	Utstede en kjøpsopsjon	167
10.1.5.4	Salgsopsjon (PUT).....	167
10.1.5.5	Kjøpe en salgsopsjon.....	167
10.1.5.6	Utstede en salgsopsjon	167
10.1.6	Indeksopsjoner	167
10.1.7	Standardisering	168
10.1.7.1	Underliggende.....	168
10.1.7.2	Innløsningskursen	168
10.1.7.3	Bortfall	168
10.1.8	Hvordan realisere gevinst eller tap på opsjoner?	168
10.1.8.1	Innløsning.....	168
10.1.8.2	Stengning	168
10.1.8.3	Bortfall	169
10.2	KJØPSOPPSJON (CALL)	169
10.2.1	Utstedelse av kjøpsopsjoner.....	170
10.3	SALGSOPPSJON (PUT)	171
10.3.1	Utstederen av salgsopsjoner	173
10.4	OPSJONSPREMIE OG KURSENS PÅVIRKNINGSFAKTORER.....	174
10.4.1	Opsjonspremie.....	174
10.4.1.1	Realverdi	174
10.4.1.2	Tidsverdi.....	175
10.4.2	Faktorer som påvirker opsjonspremien	175
10.4.2.1	Aksjekursen	176
10.4.2.2	Innløsningskursen	176
10.4.2.3	Deltaverdi.....	177
10.4.2.4	Tid til bortfall.....	177
10.4.2.5	Forventninger om kursbevegelser i underliggende	177
10.5	AVGIFTER OG SIKKERHET VED KJØP OG UTSTEDELSE AV OPSJONER.....	177
10.5.1	Sikkerhet ved utstedelse av opsjoner	178
10.6	OPPSJON KOMBINASJONER	178
10.6.1	Spekulasjon	178
10.6.1.1	Bullspread	179
10.6.1.2	Bearspread.....	180
10.6.2	Straddle og strangle	182
10.6.2.1	Kjøpt straddle.....	182
10.6.2.2	Utstedt straddle	183
10.6.2.3	Kjøpt strangle	184
10.6.2.4	Utstedt strangle	185
10.7	OPPSJONSSIKRING OG AVKASTNING	185
10.7.1	Protective puts (beskyttende salgsopsjoner).....	185
10.7.2	Covered calls (dekkede kjøpsopsjoner).....	186
10.8	ARBITASJE.....	187
10.8.1	Kjøp av syntetisk aksje.....	188
10.8.2	Salg av syntetisk aksje	189
10.8.3	Forwards.....	190
10.9	FORWARDS OG FUTURES.....	190
10.9.1	Hvorfor handle opsjoner, forwards og futures?	191

10.9.2	<i>Kjøp og salg av forwards og futures</i>	191
10.9.3	<i>Hva koster det å handle forwards og futures?</i>	192
10.9.3.1	Prising	192
10.9.3.2	Avgifter	193
10.9.3.3	Sikkerhet	193
10.9.3.4	Markedsoppjøret	194
11	AKSJEVERDSETTELSE (VERDSETTELSE AV SELSKAPER)	195
11.1	HVORDAN SETTE RETT EN PRIS PÅ EN AKSJE?	195
11.2	PRISDRIVEREN ER MARKEDSPOTENSIAL + INNTJENINGSEVNE.....	196
11.3	SYNERGIEFFEKTER.....	196
11.4	BEREGNING AV SELSKAPS VERDI.....	196
11.4.1	<i>Avvikling av selskapet:</i>	196
11.4.2	<i>Fortsatt drift:</i>	197
11.4.3	<i>Salg eller fusjon:</i>	197
11.5	MARKEDSVERDI ER DEN ENESTE VERDIEN SOM HAR VERDI I AKSJEMARKEDET	197
11.6	EXIT-MULIGHETER	197
11.7	VERDSETTELSE TEKNIKKER	198
11.7.1	<i>Teknisk analyse</i>	198
11.7.2	<i>Fundamental analyse</i>	198
11.7.3	<i>Komparativ analyse</i>	198
11.7.4	<i>Sentimentalanalyse</i>	198
11.8	HVILKEN METODE BØR VELGES FOR AKSJEVERDSETTELSE?	199
11.8.1	<i>Substansverdi / bokført verdi</i>	199
11.8.2	<i>Immaterielle verdier</i>	199
11.8.3	<i>Substansverdi = nedre selskapsverdi</i>	199
11.8.4	<i>Nåverdi = den teoretisk korrekte verdien</i>	199
11.8.5	<i>Minimale og maksimale verdi</i>	200
11.8.6	<i>Velg metode etter situasjon</i>	200
11.9	NÅVERDIMETODEN (KONTANTSTRØMMETODEN)	201
11.9.1	<i>Kort om nåverdimetoden (kontantstrømmetoden)</i>	201
11.9.2	<i>"Free Cash Flow" (FCF)</i>	201
11.9.3	<i>NPV (Net Present value)</i>	202
11.9.4	<i>Free cash flow to equity (FCFE)</i>	202
11.9.5	<i>Free cash flow to firm (FCFF)</i>	202
11.9.6	<i>Kontantstrøm ligninger</i>	202
11.9.7	<i>Kontantstrømbaserte metoder</i>	204
11.9.7.1	Forutsetninger og bruk	204
11.9.7.2	Eksempel 1	205
11.9.7.3	Eksempel 2	205
11.10	BALANSEBASERTE METODER FOR AKSJEVERDSETTELSE	206
11.10.1	<i>Matematisk verdi / Bokført egenkapital</i>	206
11.10.2	<i>Likvidasjonsverdi (Relasjonsverdi)</i>	206
11.10.3	<i>Verdijustert egenkapital (Substansverdi)</i>	206
11.11	VERDIBASERT INVESTERING	207
11.12	INNTJENINGSBASERTE METODER FOR AKSJEVERDSETTELSE.....	210
11.12.1	<i>Vurderingskriterier</i>	210
11.12.2	<i>Metoder inntjeningsbasert verdsettelse</i>	212
11.13	ROI RETURN ON INVESTMENT (AVKASTNING PÅ INVESTERING).....	212
11.13.1	<i>Avkastning</i>	213
11.13.2	<i>Måleperiode</i>	213
11.13.3	<i>Investeringens størrelse (investeringskostnad)</i>	214
11.13.4	<i>Mange bruksområder</i>	214
11.13.5	<i>The DuPont method of profitability analysis</i>	215
11.13.6	<i>Nåverdi</i>	215
11.13.7	<i>Ulemper</i>	215

12 KOMPARATIV ANALYSE	216
12.1 HVA ER EN KOMPARATIV ANALYSE?.....	216
12.2 DIREKTE KOMPARATIV VERDSETTELSE	217
12.3 INDIREKTE KOMPARATIV VERDSETTELSE.....	217
12.4 RAMMEVERK FOR KOMPARATIV ANALYSE	217
12.5 METODER.....	218
12.5.1 Multiplikator.....	218
12.5.2 Substansverdi	218
12.6 BRUKSOMRÅDER FOR KOMPARATIV ANALYSE	218
12.7 VALG AV BASIS FOR KOMPARATIV ANALYSE	219
12.8 VALG AV KOMPARATIVE SELSKAPER	220
12.9 MULTIPPEL ANALYSE	220
12.9.1 De vanligste multiplene (forholdstallene)	221
12.9.2 Fordeler og ulemper ved forholdstall	221
12.9.3 Hva må du passe på?	221
12.10 PRICE/EARNING (P/E)	222
12.10.1 Hvordan beregnes P/E?.....	222
12.11 PRIS/BOK (P/B).....	224
12.12 PRIS/SALG (P/S).....	225
12.13 PRIS/KONTANTSTRØM (P/CF).....	226
12.13.1 Farer ved P/CF	227
12.14 ENTERPRISE VALUE-TO-EBITDA	227
13 TEKNISK ANALYSE	228
13.1 FORUTSETNINGER.....	229
13.2 HISTORISK BAKGRUNN.....	229
13.3 TEKNISK ANALYSE VS. FUNDAMENTAL ANALYSE	229
13.4 HVORFOR BRUKER VI TEKNISK ANALYSE?	230
13.5 ET INSTRUMENT FOR Å AVGJØRE OM EN AKSJE ER OVERPRISET ELLER UNDERPRISET	230
13.6 FORDELER MED TEKNISK ANALYSE	231
13.7 ULEMPER MED TEKNISK ANALYSE	231
13.8 TEKNISK ANALYSE KREVER HISTORISKE DATA.....	231
13.9 TEKNISKE INDIKATORER.....	231
13.10 POPULÆRE INDIKATORER	231
13.10.1 Støtte/motstand.....	232
13.10.2 Glidende gjennomsnitt	232
13.10.3 Relativ styrkeanalyse (RSI)	233
13.10.4 Kontinuitetsmønstre.....	233
13.10.5 Volum og volumanalyser.....	233
13.10.6 Formasjoner	233
13.10.7 Elliott-bølgeteori (EWT).....	233
13.11 DOW TEORI.....	234
13.11.1 Seks grunnprinsipper i Dow teori.....	234
13.11.1.1 Indeksens sluttkurs avspeiler alle markedsdeltakeres (investorer, tradere osv.) totale holdning til markedet: 234	
13.11.1.2 Markedet følger tre trender:	234
13.11.1.3 Hovedtrenden har tre faser:	235
13.11.1.4 Indeksene må bekrefte hverandre:.....	236
13.11.1.5 Volum bør bekrefte trenden:.....	236
13.11.1.6 En trend er ikke slutt før det kommer definitive signaler på at den har snudd:	236
13.12 DIAGRAMMER FOR AKSJEANALYSE	236
13.12.1 Diagrammegenskaper.....	237
13.12.1.1 Tidsperiode	237
13.12.1.2 Prisskala	237
13.12.2 Type diagrammer	238
13.12.2.1 Linjediagram	238

13.12.2.2	Stolpediagram (søylediagram)	239
13.12.3	<i>Candlestick-diagram</i>	239
13.13	CANDLE-STICK DIAGRAM	240
13.13.1	<i>Forutsetninger</i>	240
13.13.2	<i>Oppbyggingen av et candlestick diagram</i>	240
13.13.3	<i>Kropper og skygge</i>	241
13.13.4	<i>Bearish og bullish skygge</i>	241
13.13.5	<i>Lange versus korte "kropper"</i>	242
13.13.6	<i>Marubozu</i>	242
13.13.7	<i>Lang versus kort "skygge"</i>	243
13.13.8	<i>Bullish candlestick signaler</i>	244
13.13.8.1	Hammer	244
13.13.8.2	Omvendt hammer	244
13.13.8.3	Oppslukende bullish.....	245
13.13.8.4	Gjennomtrengende linje	245
13.13.8.5	Morgenstjernen	246
13.13.8.6	Tre hvite soldater	246
13.13.9	<i>Bearish candlestick signaler</i>	247
13.13.9.1	Hengende mann.....	247
13.13.9.2	Stjerneskudd	247
13.13.9.3	Bearish oppslukende.....	248
13.13.9.4	Kveldsstjerne.....	248
13.13.9.5	Tre svarte kråker	248
13.13.9.6	Mørkt skydekke.....	249
13.13.10	<i>Trendforlengende mønstre</i>	250
13.13.10.1	Doji.....	250
13.13.11	<i>Spinning tops</i>	250
13.13.11.1	Fallende tre metoder	251
13.13.11.2	Stiger tre metoder	252
13.14	TREND OG TRENDFORLENGELSE	252
13.14.1	<i>Trendretninger</i>	252
13.14.2	<i>Trendlengder</i>	253
13.14.3	<i>Trendlinjer</i>	253
13.14.4	<i>Kanaler</i>	253
13.14.5	<i>Konsolidering og pullback</i>	254
13.14.6	<i>Hvordan forlenge en trend (trendforlengelse)?</i>	255
13.14.6.1	Innsamling av data	255
13.14.6.2	Analyse av data	255
13.14.6.3	Bestemmelse av trend	255
13.14.6.4	Beregninger og trendforlengelse	258
13.14.7	<i>Svakheter ved trendforlengelse</i>	258
13.15	STØTTE OG MOTSTAND TEORI	259
13.15.1	<i>Signifikansen av støtte og motstand</i>	260
13.15.1.1	Tidslengden på støtte- og motstandnivået	260
13.15.1.2	Antall støttepunkter.....	260
13.15.1.3	Avstanden mellom støtte og motstand	261
13.15.1.4	Volum ved støtte og motstand	261
13.15.2	<i>Når motstand blir støtte og støtte blir motstand</i>	261
13.15.3	<i>Brudd på støtte og motstand</i>	263
13.16	KONTINUITETSMØNSTRE	264
13.16.1	<i>Priskanaler</i>	264
13.16.2	<i>Rektangler</i>	266
13.16.3	<i>Triangel</i>	267
13.16.4	<i>Symmetrisk triangel</i>	269
13.16.5	<i>Flagg og vimpler</i>	270
13.17	FORMASJONER I AKSJEKURSEN	271
13.17.1	<i>Hode og skulder formasjon (Reverseringsformasjoner)</i>	272
13.17.2	<i>Omvendt hode- og skulderformasjon</i>	274

13.17.3	<i>Dobbel bunn</i>	274
13.17.4	<i>Dobbel topp</i>	275
13.17.5	<i>Gap</i>	276
13.18	RELATIVE STRENGTH INDEX (RSI)	277
13.18.1	<i>Hvordan beregnes RSI?</i>	277
13.18.2	<i>RSI formel</i>	277
13.18.3	<i>Tidshorisont</i>	278
13.18.4	<i>Eksempel på RSI</i>	278
13.18.5	<i>Hva forteller RSI og hvordan bruke RSI?</i>	278
13.18.5.1	Trend.....	278
13.18.5.2	Kortsiktig styrke (overkjøpt/oversolgt)	279
13.18.5.3	Høy PSI	279
13.18.5.4	Lav PSI	279
13.18.6	<i>Nye nordiske studier</i>	279
13.18.7	<i>Konklusjon og mulig handelsstrategi</i>	280
13.19	GLIDENDE GJENNOMSNIITT	280
13.19.1	<i>Enkelt glidende gjennomsnitt (SMA)</i>	280
13.19.1.1	Definisjon og beregning	280
13.19.1.2	Fordeler.....	281
13.19.1.3	Ulemper	281
13.19.1.4	Eksempel.....	282
13.19.1.5	Handlemønstre	282
13.19.2	<i>Ekspensivt glidende gjennomsnitt (EMA)</i>	282
13.19.2.1	Kjennetegn	282
13.19.2.2	Fordelen med EMA sammenlignet med SMA	283
13.19.2.3	Eksempel.....	283
13.19.3	<i>MACD (glidende gjennomsnitt konvergens-divergens)</i>	284
13.19.3.1	Beregning	284
13.19.3.2	Tolkning.....	284
13.19.3.3	Eksempel på en MACD	285
13.20	DET GYLDE KORS	285
13.20.1	<i>Forskjellen mellom et gyldent kors og et dødkors</i>	286
13.21	DØDSKORS.....	287
13.22	BOLLINGER-BÅND.....	287
13.22.1	<i>Beregning</i>	288
13.22.2	<i>Tolkning</i>	288
13.22.3	<i>Eksempel på Bollinger-bånd</i>	289
13.23	VOLUM OG VOLUMANALYSE	289
13.23.1	<i>Volum - et mål for prisbevegelsens styrke</i>	289
13.23.2	<i>Hvordan bruke volum til å spå en trend endring?</i>	290
13.23.3	<i>Et mål for likvide og i-likvide aksjer</i>	290
13.23.4	<i>Volum oscillatoren</i>	290
13.23.5	<i>Volumanalyse</i>	291
13.23.6	<i>Volumbalanse</i>	292
13.24	ELLIOTT BØLGETEORI OG FIBONACCI ANALYSE	293
13.24.1	<i>Elliott-bølgeteori (EWT)</i>	293
13.24.2	<i>Fem-bølge-mønsteret</i>	293
13.24.2.1	Bølgesykluser	294
13.24.3	<i>Fibonacci-analyse</i>	294
13.24.3.1	Fibonacci-seriens kjennetegn.....	294
13.24.3.2	Fibonacci-pristilbakegang	295
13.24.3.3	Fibonacci-prisfremgang.....	295
13.24.3.4	Råd	296
14	FUNDAMENTAL ANALYSE	297
14.1	DEFINISJON >> FUNDAMENTAL ANALYSE?.....	297
14.2	HVA ER EN FUNDAMENTAL ANALYSE?	297

14.3 FORMÅLET MED FUNDAMENTAL ANALYSE.....	298
14.4 NÅR BENYTTES FUNDAMENTAL ANALYSE?.....	298
14.5 RAMMEVERK FOR FUNDAMENTAL ANALYSE.....	298